

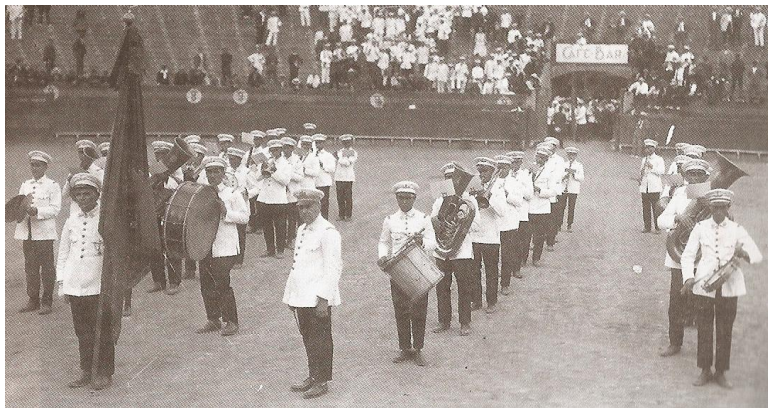
Referències documentals sobre els inicis de la música a Amposta

En els segles XVIII i XIX, la immigració juga un paper important en el creixement de la població del Baix Ebre i del Montsià que passa d'uns 11.000 habitants, el 1700, a 79.380 habitants, el 1900. El creixement, però, no fou uniforme, ja que si fins la dècada del 1860 fou intens, en els anys posteriors pràcticament es va estabilitzar. Concretant **al delta de l'Ebre, l'evolució poblacional està íntimament lligada a la canalització de la zona**, observant-se un fort

increment en el nombre d'habitants arran de la finalització de la construcció dels canals, el de la Dreta de l'Ebre (1857) i, especialment, el de l'Esquerra de l'Ebre (1912). Aquest poblament de la zona es produeix de manera diferent a les poblacions de les dues ribes del riu, amb una major arribada de població provinent d'immigracions de llarga distància a l'hemidelta dret, mentre que l'esquerra rep una major aportació de població de les terres de secà del Baix Ebre i el Montsià¹.

El 1904, dintre dels fluxes migratoris cap a les nostres terres iniciats dos segles abans, arriben a Amposta treballadors procedents de La Vall d'Uixò i Nul·les que fugen de la crisi econòmica i de la manca de treball. Entre ells, un bon grapat de músics que, per tal d'omplir el temps lliure, portaren els seus instruments i començaren a tocar en conjunt. L'any 1915, quan l'ajuntament d'Amposta contractà la banda *Lira Nuevo Centro* de La Vall d'Uixò dirigida per Fulgencio Badal Molés² (o encara per Abel Castelló, no queda clar) per animar les festes del Sagrat Cor de Jesús, es despertà l'interès dels castellonencs residents a Amposta per tal de fer ball a les Festes Majors. D'aquest primitiu grup es constituí, el 10 d'octubre de 1916, *La Lira Ampostina*. L'any següent, els músics castellonencs decidiren abandonar la Banda i formar-ne una altra,

La Lira Nuevo Centro a Castelló, 1926

¹(2004) Dossier: *Demografia a les Terres de l'Ebre. Edat Moderna i Contemporània*. Recerca, núm. 8 (<https://dialnet.unirioja.es/ejemplar/122359>)

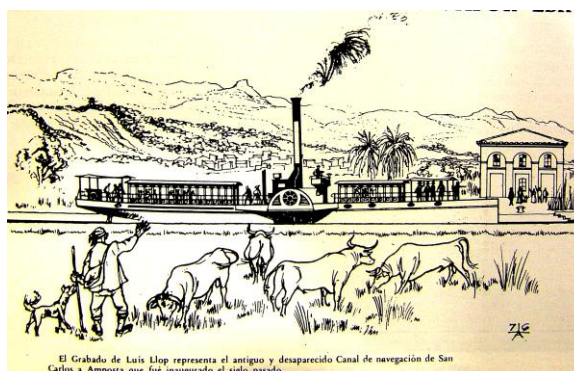
² Mestre de Leopoldo Segarra Miquel i, el 1932, director de la *Unió Filharmònica d'Amposta* fins el 1936. Badal fou també director de l'orquestrina del Sindicat Catòlic d'Amposta i mestre de violí d'Adolf Ventas a l'acadèmia que tenia oberta al Sindicat.

anomenada *Unión de Forasteros*, correntment dita 'la música del Tort' pel defecte en un dels ulls del primer mestre director, Leopoldo Segarra Miquel³. Aquesta Banda es convertí, el 21 de juliol de 1918, en *La Unió Filharmònica*. Un músic destacat en aquesta Banda fou Abel Castelló Darós⁴, present el dia de l'estrena de la bandera i dels primers uniformes de la Banda. D'aquesta manera, en dos anys, músics de La Vall d'Uixò participaren en la constitució de les dues bandes a Amposta que encara subsisteixen⁵.

És realment aquest l'origen de l'afició per la música de banda a la nostra ciutat? Al llarg de les següents línies comprovarem que, contràriament a la creença generalitzada que situa en l'arribada dels músics de La Vall el naixement de l'afició per la música de banda a Amposta, la premsa de l'època testimonia l'existència de formacions bandístiques a la població dècades abans, a càrrec de persones vinculades al *Partit Dinàstic Liberal*. Així mateix, l'anàlisi documental permet copsar fins a quin punt la música (inclosa la de banda) i el seu ensenyament eren àmpliament present a tot el territori abans de la l'arribada dels castellonecs a la nostra població.

El 1830, només tretze anys més tard de la fundació de la que es considera la primera banda de l'Estat, la *Primitiva de Lliria*, ja tenim notícia de l'existència a Benissanet de l'anomenada *Banda del cafè de Dalt* i poc després, el 1834, en un document de l'arxiu parroquial d'Alcanar, ja consta l'existència d'una 'musica del poble', formació que avui podem cosiderar una banda⁶.

Per parlar de la relació d'Amposta amb la música de banda, cal que retrocedim fins al juliol de 1857, amb motiu de la inauguració del canal de la dreta de l'Ebre⁷. A dalt del vapor 'Ebro', la **banda militar del regiment d'Iberia núm. 63**⁸ fa cap a Sant Carles de la Ràpita pel canal de navegació construït per *La Real Compañía de Canalización del Ebro*. Davant l'edifici de la duana, la *Casota* (avui

El Grabado de Luis Llop representa el antiguo y desaparecido Canal de navegación de San Carlos a Amposta que fue inaugurado el siglo pasado.

³ Amb una àmplia formació musical, Leopoldo Segarra fou director de La Unió Filharmònica fins el 1922. El 1924 esdevé director a Alfonteguilla (Castelló) i a Jesús i Maria, i l'any 1932, a Sant Carles de la Ràpita on funda una orquestra de ball.

⁴ En fou músic fundador. A La Vall d'Uixò, Abel Castelló dirigí la *Centro Vallense* o *Unión del Centro* (després anomenada *Filarmónica Centro Vallense*) i més tard, llienciat de l'exèrcit, *La Lira Nuevo Centro*.

⁵ (2003) Esteve, J.: CIAC. Música, cultura i Societat a la Vall d'Uixó. Edicions Documenta Balear.

⁶ QUERALT, M.C.: *Música de banda 1845-1970: 125 anys de bandes i societats musicals a l'Ebre*. Revista d'Etnologia de Catalunya, 9. Departament de Cultural de la Generalitat de Catalunya, 19996.

⁷ (1857) Núñez de Arce, Gaspar: *Inauguración del Canal del Ebro. Cartas publicadas en la Ibera*. Madrid.

⁸ El 1852 s'havien regulat detalladament les músiques dels regiments establint-se que haurien de quedar formades de la manera següent: un requinto, un flautí, vuit clarinets, una corneta principal o tenor, tres cornetes primeres, dos trombes primeres, una tromba segona, dos triscornis o tenors, un trombó principal, dos trombos primers, dos trombons segons, dos trompes, un bombardí principal, un bombardí primer, dos bombardins segons, dos bombardons o baixos, dos bartubes o baixos profunds, un bombo, tres platets, un redoblant i una caixa. Pardo Camacho, Ricardo: *Un siglo de presencia militar en nuestra provincia (1833-1936)*. *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura*, Tomo LXXVII, Castellón, Enero-Diciembre 2001 <http://www.aulamilitar.com/1833-1936.htm>

Museu de la mar de l'Ebre), a la llum de torxes, interpreten pels convidats arribats de València, Madrid i Barcelona la simfonia de *Guillem Tell*, el *Miserere* del *Trobador* i el final de l'acte segon de la *Traviata*. La Banda acompanyarà la comitiva durant tot el trajecte fins a Xerta, animant el viatge i les menjades, com el dinar que en una tenda de campanya improvisada per a una vuitantena de persones es fa a Amposta, sota l'atenta mirada dels seus habitants qui, per primera vegada que tinguem notícia, escolten a la població les notes interpretades per una banda de música.

És indubtable el paper desenvolupat pels **militars** en la formació musical de la gent del territori, especialment els músics de regiment de servei al quarter de Tortosa qui probablement ensenyarien música de manera gratuïta als fills dels amics. Tanmateix, durant el segon terç del segle XIX les **músiques civils** sonen ja a diverses poblacions de la Diòcesi de Tortosa com ara Benissanet, Alcanar, Benicarló o Tivissa (annex 1). No és estrany, ja que els ciutadans del terme de Tortosa sense mitjans econòmics podien acudir a diversos centres i persones, tant eclesiàstics com laics, per adquirir coneixement musicals de manera gratuïta. Així, per exemple, el mestre de capella Juan Antonio Nin, qui fou professor de Felip Pedrell, ho seria també d'altres futurs músics com ara Gotós, Domingo, Vergés, Asensio, Camó i Arnau. A ells i a d'altres els devem l'existència d'oportunitats d'aprenentatge musical al territori al llarg del darrer terç del segle XIX:

- *L'Escolania de la Seu* amb Mossén Vilàs, Ripollés, Torres, Ortiz, entre d'altres.
- Classes gratuïtes impartides per Roc Domingo, fundador de *La Lira Dertosense*, per Jaime Rovira, fundador de la coral *La Tortosina* el 1894, pel mestre Escorihuela, qui dirigirà la *Santa Cecilia* de Tortosa⁹, i per Mossén Francisco Abarcat.
- Acadèmies de música dels senyors Josep i Ibo Gotós.
- El 1888, *La Joventut Catòlica* de Tortosa tenia una acadèmia que incloïa Escola de Música i de Primària. Va estar dirigida per Manuel Queralt i allí, entre molts d'altres, **va estudiar un jove Francisco Roig i Treig**, natural de Benifallet, qui anys més tard fundaria la societat musical *La Lira Ampostina*.

3

Dintre d'aquest context musical al territori, amb data de 1870, a l'arxiu municipal d'Amposta hi ha referència d'un **pagament fet a un músic anomenat Adell**, component d'una **banda de música d'Ulldecona**¹⁰.

Carretera de Sant Carlos, el 1872. Al fons la muralla carlina.

Un any més tard, el 1871, en un pis arrendat al carrer Major, es funda a la ciutat el *Casino Recreativo e Instructivo* que contribuirà durant anys al desenvolupament cultural d'un sector de la població. La vessant recreativa d'aquesta entitat de caire privat s'accentuarà amb els anys en els balls de

⁹ Tant La Lira Dertosense com la Santa Cecília existien a Tortosa el 1894.

¹⁰(2003) Eduard Marin Castell: *La Banda de Música d'Ulldecona, 130 anys d'història viva*. Raïls, núm. 19

societat i en d'altres celebracions¹¹. Als estatuts s'especificava que no es faria distinció entre els socis per les idees polítiques o religioses i que el Casino, com a entitat, no tindria color polític ni religiós¹². Malgrat la declaració d'intencions, aquesta associació recreativa permetria als grans propietaris locals garantir la preminència social dintre del marc polític liberal que aleshores es vivia al país.

L'agost de 1883, *la Banda Nova d'Ulldecona*¹³ sota la direcció de Josep Adell visita Amposta per amenitzar els bous, els balls, les processons, les cavalcades i els focs d'artifici de la festivitat de la patrona santa Susanna... El dia 13 pel matí, van sortir d'Ulldecona a peu o amb carros. Van agafar el camí ral i van ser rebuts a la Creu del Coll per Nicolau Gil (a) Matasans, majordom perpetu i encarregat d'organitzar la festa de santa Susanna. L'home, abanderat i a cavall, va acompanyar la música fins Amposta on van fer les salutacions pertinents a les autoritats¹⁴

La primera referència d'una agrupació musical pròpia a Amposta apareix a *Los dominicales del libre pensamiento*, l'11 de desembre de 1886, quan esmenta la participació de *la música del pueblo* en el seguici que acompanya el registre civil d'un nadó:

Hasta en aquella parte del país que se considera inabordable a las prácticas del libre pensamiento, este glorioso ideal conquista los espíritus fuertes y los ánimos generosos. A cinco del corriente y hora de las dos de la tarde, presencié Amposta un espectáculo digno del mayor interés que llamó poderosamente la atención de su vecindario. En brazos de doña Josefa Torta¹⁵, fue llevada una niña, en cuyo nacimiento prescindían sus padres de toda ceremonia eclesiástica, al juzgado para su inscripción civil en el registro, donde se la impusieron los nombres de Sara, Virtudes y Cristina, siendo testigo nuestro correligionario y amigo Don Baldomero Barberà.

A la recién nacida seguía la música del pueblo y un lucido cortejo de libre-pensadores, a quines sinceramente felicitamos, esperando sea en Cataluña su ejemplo igualmente imitado.

La ressenya no indica, però, qui conduïa l'esmentada 'música'. Tanmateix, el *Diario del Comercio* i el *Diari de Tarragona* informen respectivament que les Festes Majors d'Amposta de

¹¹Representacions teatrals (*El bonito teatro del casino de Amposta ha inaugurado ya la temporada de invierno*, -Diario de Tarragona, 8 de desembre de 1877) o concerts com el realitzat per la tiple senyora Colomé, natural d'Amposta, acompanyada pel senyor Roca de què informa *El Correo de Tortosa*, de febrer de 1883.

¹²(2006) Montagut, S.: *El llarg camí cap a una ciutat moderna. Amposta 1850-1960*; ajuntament d'Amposta.

¹³*La Banda Nova* d'Ulldecona era afí als corrents liberals, en contraposició a *La Banda Vella* dirigida per Josep Estellé, de caràcter tradicionalista. Tant Ulldecona com Amposta comptaven amb governs de caire liberal. Els conservadors van tornar al consistori ampostí l'any 1884.

¹⁴(2011) Serra, D. i Ebrí, J.: *Les músiques d'Ulldecona*, Onada edicions; Benicarló.

¹⁵Josefa Torta apareix com a participant en la representació de l'obra 'El bien perdido' celebrada l'1 de març de 1884 (probablement al Casino) juntament amb les senyoretetes Dolores Morales, Concepció Torta, i els senyors Domingo Solé, José Olmos, Daniel Zaragoza, Joaquín Barber, Luis Solé i Antonio Pastor. Font: (1975) LÓPEZ, R.: *Historia de Amposta*.

1892 i 1893¹⁶ són amenitzades per la **banda local** que dirigeix **Antonio Febrer**, que acompanya els actes més populars de les Festes, juntament amb la *Banda Nova d'Ulldecona* de Josep Adell a qui se li encarrega l'animació musical dels balls de societat:

A las doce... el alguacil del Ayuntamiento, precedido de la acreditada banda de música que dirige D. Antonio Febrer, recorreran las calles y plazas de la población anunciando los festejos... A los ocho de la noche, lucido pasacalles por la renombrada banda de música anteriormente indicada. A las nueve, baile público en la plaza Mayor al estilo y usanza del país. Día 15. Festividad de Ntra. Sra de la Asunción. Al amanecer... las bandas de música que dirigen don Antonio Febrer, de esta villa, y D. José Adell de Ulldecona, tocando alegres dianas, recorreran las calles de la población... A las nueve de la noche, fiesta en la plaza del río, que estará espléndidamente iluminada, y sorprendente castillo de fuegos artificiales... Este espectáculo lo amenizarán las bandas de música. A las once, bailes públicos y uno de sociedad en el entoldado, procedente de Vilafranca del Penedés... Los bailes serán ejecutados por la reputada banda que dirige D. José Adell (Diario de Tarragona, 15 d'agost de 1893)

L'any següent, el 1894, *La Verdad* de 29 de novembre dedica una ressenya a la **moderna banda Unión Filharmónica**, integrada per fills del poble, que interpreta la fantasia de *Il trovatore* en un concert a la plaça:

El tema de conversaciones estos días ha sido la moderna banda Unión Filharmónica que gracias a mil sacrificios ha logrado dar un brillante concierto en la plaza... Al ver aquellos artesanos que el que más y el que menos tiene que ir a trabajar a las siete de la mañana; al verlos repito oyendo una partitura tan difícil como la fantasia de Il Trovatore ejecutada con verdadero 'amore' y con afinado nada común, me ocurrió pensar que la banda de Amposta aún puede hacer arte; aún puede dar días de gloria al pueblo que vió nacer a los individuos que la componen. En dicho día (26 de noviembre), estrenaron un magnífico estandarte conmemorativo que D. Joaquín Barber¹⁷... regaló a la banda y que todo en él indica el buen gusto que adona todos los actos de quien tales regalos sabe hacer.

5

Uns mesos més tard, a Sant Carles de la Ràpita, l'animació musical de les festes de Sant Jaume de 1895 va a càrrec de la **brillante música de Amposta hábilmente dirigida por D. Juan Colomé¹⁸** (*La Verdad*, 20 de juliol).

¹⁶ *El Estandarte Católico* de 10 d'agost informa que les Festes de 1891 van ser seran amenitzades per la banda de música dirgida per José Estellé, d'Ulldecona.

¹⁷ Joaquín Barber apareix com a actor a la representació de l'obra 'El bien perdido' celebrada l'1 de març de 1884, ja esmentada, juntament amb Dolores Morales, Concepción Torta, Josefa Torta, i Domingo Solé, José Olmos, Daniel Zaragoza, Luis Solé i Antonio Pastor.

¹⁸ Un temps abans, el 16 de setembre de 1891, una notícia apareguda al rotatiu 'La Verdad' relaciona Juan Colomé i Antonio Febrer i qualifica de traïdor el secretari de l'Ajuntament de l'època: (...) *Han sido impuestas nuevas tarifas á nuestros amigos don Juan Colomé, don Antonio Febré,...* y muchos otros. En suma que aquel cotarro está alborotado por los rigores, destemplanzas y privilegios que introduce el secretario. Todo lo cual ponemos en el superior conocimiento del señor Gobernador para que le sirva de recomendación á ese señor Bellido Dolfos municipal de Amposta.

En els anys immediatament següents, l'agrupació ampostina no degué tenir continuïtat. De fet, el mes de març de 1897 és la **Banda Nova d'Ulldecona dirigida per José Adell Roselló** qui participa en la festa als màrtirs carlistes organitzada per la *Junta Local i el Cercle Carlista* d'Amposta, i la **Banda de Música de Tortosa dirigida per Jacinto Daufí** qui anima les Festes Majors de 1899, i les de 1900, novament la **banda de música de José Estellé, d'Ulldecona**.

Una banda forastera pel carrer Major, principis de segle XX.

A *La Verdad* d'11 de novembre de 1900 reapareix la **banda de música 'Unión Filarmónica'**, tot i que el rotatiu, oblidant-se de l'apel·latiu utilitzat per la publicació a la ressenya del 29 de novembre del 1894, comunica la presentació de la Banda davant el públic 'por primera vez'.

Desde Amposta

Nos dicen de la villa de Amposta, que varios jóvenes aficionados al arte escénico se proponen durante el próximo invierno, dar en el teatro que posee la sociedad «Casino Ampostino» algunas representaciones con el fin de proporcionar a los socios de dicho centro algunas diversiones de que se carece á no ser provengan de iniciativa particular, como ocurre en el presente caso.

Así mismo nos comunican que con la inauguración de la temporada que tendrá lugar el próximo domingo se presentará ante el público por primera vez la banda de música que bajo el título de «Unión Filarmónica» recientemente se ha formado.

No dudamos que los señores socios sabrán apreciar la labor que se imponen dichos jóvenes y premiarán con su aplauso el trabajo que se han impuesto.

6

Juan Colomé Conde apareix el 1892 com a secretari del *Partit Liberal Dinàstic* a Amposta, amb seu al carrer Sant Josep, 20. El 1893, Óscar Carvallo denuncia Colomé com autor d'un text anònim que el critica per les seues maniobres per beneficiar-se del reg davant dels drets d'altres regants. El tribunal absol Colomé en no poder demostrar-se l'autoria.

De Juan Colomé en parla també *El Pabellón Liberal* el 13 de gener del 1892 en relació a una obra benèfica: *En el café-casino que en Amposta tiene establecido nuestro amigo don Juan Colomé, á iniciativa generosa de éste, se ha abierto una suscripción entre los concurrentes á beneficio de las víctimas de la catástrofe de San Carlos.*

La mateixa publicació anuncia, el 20 de febrero de 1892, l'elecció de Juan Colomé Conde com a secretari del *Sindicato de riegos del delta Derecho del Ebro*, essent el president José Masià Espelta, excalde de la vila.

Una altra notícia publicada al diari *La Opinión* del 20 de juliol de 1892 parla de la imposició d'una multa al cafeter d'Amposta don Juan Colomé per '*haber instalado un toldo en la acera de su establecimiento*'.

El Pabellón Liberal insereix el mateix dia, una 'Carta de Amposta' amb data de 17 de juliol de 1892: *Querido director y amigo: Víctima de las iras del caciquismo el conocido cafetero de esta vecindad don Juan Colomé Conde por el solo hecho de reunirse en su establecimiento el partido liberal dinástico de esta villa, los concurrentes al mismo, han iniciado una suscripción que va insertada a continuación para con el producto de la misma satisfacer el señor Colóme, la multa de diez pesetas que le ha impuesto esta Alcaldía representada por don Joaquin Miralles Ferré.* Un dels donants és Antonio Febrer Viscarro.

Per testimonis orals coneixem que aquesta vegada la formació musical tampoc es va consolidar i novament es va dissoldre¹⁹. Ho corrobora el fet que el ball a l'envelat les tres nits de festes d'agost de 1901 és amenitzat un cop més per la **banda del senyor Estellé d'Uldecona**. El 1904 i el 1905, la banda d'Estellé anima els actes més populars de les Festes i **La Lira Dertosense de Manolo Daufí** els balls de societat sota l'envelat portat com de costum de Vilafranca del Penedès i instal·lat a 'La Fàbrica', propietat del marquès de Villamediana.

Josep Estellé i Adell, l'Hereu

El 1906, es contracten també bandes forasteres: la del **Regimiento de Luchana, la Santa Cecília de Tortosa i La Vella d'Uldecona**.

El 1908, una Amposta que acaba d'aconseguir el títol de ciutat, rep a Festes la **banda de música 'La Moderna' de Tortosa**.

Aquell mateix any, a la nostra ciutat, hi ha constància d'un professor de piano residint a la carretera de **San Carlos**. Es tracta de **Lorenzo Urieto Palanca**.

L'any 1909 reapareix 'La Unión Filarmónica'. El dia 14 de febrer, al teatre del **Casino** i com a final de festa s'organitza un ball de societat, essent els ballables executats per la **Rondalla Ampostina** que també debuta aquella nit. *El Liberal* d'aquell dia informa:

Bajo los mejores auspicios, y con el apoyo de importantes personalidades, se ha constituido en estat ciudad, una Sociedad, con el objecto de organizar una banda de música, que se titulará 'La Unión Filarmónica de Amposta'.

El elemento joven que la formará, nos consta abriga los mejores propósitos para que el conjunto de la misma resulte perfectísimo y digno de la ciudad de Amposta.

Como la constitución de una banda de música en esta ciudad viene siendo una necesidad, que ha de mucho tiempo se dejaba sentir, no podemos menos que felicitar-nos, que a su vez dar nuestra más completa enhorabuena a sus organizadores, a los cuales deseamos muchos triunfos en su brillante empresa.

El 1992, La Comissió organitzadora del **75 aniversari de la Unió Filharmònica d'Amposta** explica: *Es van reunir sis o set pricipiants que van fer el seu debut amenitzant la revetlla de Sant Joan, al conegut 'Huerto de Ventas'. Així i tot, aquest projecte de banda no va passar d'un voluntariós intent²⁰.*

¹⁹ Segons la versió donada en vida pel senyor Miquel González –músic de La Filha-, l'any 1901 existí un grup musical anomenat 'La Unió Filharmonica' d'Amposta. El dirigia un senyor de cognom Colomé que era alhora mestre d'escola i regent d'un café. González assegurava que havien interpretat la part musical de la famosa sarsuela 'La alegría de la huerta' representada per una companyia valenciana al **Casino Ampostino**. Figurava com a instrumentista de trombó d'aquesta primitiva agrupació musical, el sr. Almo, progenitor d'una de les més representatives nissagues de 'fileros' (Comissió orgnitzadora del **75 aniversari de la Unió Filharmònica d'Amposta**, 1992).

²⁰ Els autors indiquen que això era l'any 1912.

Sense agrupació musical local, les Festes Majors de 1910 són amenitzades per una banda de fora, en aquesta ocasió la del **Regiment d'infanteria de Luchana**²¹, aquarterat a Tortosa.

Música del regimen Luchana 28 a Melilla l'any 1922.

Aquell mateix any, **Arturo Vilalta** obre a **Amposta** una acadèmia de solfeig i piano al local del Tívoli situat al carrer Sant Josep.

8

Sense informacions anteriors, sabem que l'animació musical de les Festes de 1914 és a càrrec de les **bandes d'Ulldecona i de Vinaròs**.

El juliol de 1915, la Banda **Lira Nuevo Centro de Vall d'Uixó** (o **banda d'Abel**), dirigida per **Fulgencio Badal**, formada per una quarantena de músics, anima les festes del Sagrat Cor de Jesús. En iniciar-se la segona dècada del segle XX, les bandes vallenques, que a poc a poc havien incrementat el nombre de músics i millorat la qualitat musical, començaren a ser reclamades per amenitzar les festes patronals d'alguns pobles de les províncies d'Alacant,

²¹Als anys vint, diversos joves músics ampostins complint el servei militar tocarien a la banda del regiment dirigida per Emilio Gutiérrez Félix i més endavant per Santiago Larios, com ara, Josep Homs, José Arasa Gargallo, Jacinto Fornós, Juan Añó, Daniel Pujol, José Mª Malato i molts d'altres.

Terol, València, Tarragona i Castelló. El desplaçament a Amposta, el mes de juliol de 1915 va ser memorable²² (Esteve, 2003).

El mes d'agost, quatre músics forasters residents a Amposta (un d'ells Leopoldo Segarra, de la Vall d'Uixò) i tres més que va fer venir **Francisco Roig i Treig** de Santa Bàrbara fan ball. Com que funciona molt bé, passades Festes continuen oferint sessions de ball²³. A l'hivern, un grup de nois de 10 a 13 anys demanen a Roig i Treig que els ensenyi²⁴. L'estiu de 1916, **la premsa local parla ja d'una escola de música**. La llavor de la **societat musical La Lira Ampostina** està sembrada²⁵.

Primers músics de La Lira (font: Margarita Serra)

Entre el mes de gener i maig del 1917, els músics adults i forasters fundadors de la Banda decideixen abandonar-la per disconformitats musicals i monetàries amb el mestre-director. Marxen a tocar pel seu compte al carrer Major 9, 1r pis. *Sólo se dedicaron al baile... y así pasaron mucho tiempo*, diu el fundador a les memòries escrites el 1950 i afegeix:

Un domingo por la noche se presentaron a tomar café en el domicilio de nuestra Sociedad, nosotros estábamos haciendo baile, y se esperaron hasta terminar la primera parte del baile. Me llamaron aparte para decirme que nos voviéramos a juntar otra vez, bajos las órdenes de usted, por esto hemos venido todos juntos los de su principio y estamos decididos para ayudarlos (...) Les indiqué que lo mejor sería que hicieran ustedes una solicitud dirigida a la Junta de Defensa y ésta la pasara a la Junta de Gobierno, y sobre lo que aprueban les costestaran (les decisions ja no dependen de Roig i Treig com abans, ara hi ha una Societat).

9

Poc després, aquests músics crearien una altra societat musical, anomenant-la en un principi **'Unión de Forasteros'**. Foren: Jaume Nicolás Pablo (Santa Bàrbara, trombó), Pere Ferrull Andreu (Gandesa, clarinet), Federico Castelló Darazo (Vall d'Uixó, clarinet), Patricio Fabregat

²²Al Eco del dia 14 es diu que la Banda està dirigida per Abel Castelló. Acompanyen la Banda en aquesta 'excursió', Emilio Bernús alcalde liberal de La Vall i el seu germà Vicente Ramón, l'organista Josep Maria Adrián (director de La Lira Nuevo Centro entre el 1902 i el 1905) i el jove Honorio García.

²³*Los demás músicos que tocaban en el baile se ensayaron de ver tanta animación y más ahora que ganaban algunas pesetas, las cuales, como estaban fuera de casa les venían muy bien* (Memòries de Roig i Treig, 1950).

²⁴En un quadre d'honor elaborat per Roig i Treig el 1952, en referir-se al educands principiant en solfeig anota: José Fornós Barberà, Juan Ferreres Roig, Bautista Vidriell Bel, Agustín Tomàs Ferré, José Rebull Sanchiz, Francisco Pallarés Drago, Manuel Pallarés Drago, Juan Forcadell Jornet, Vicent Rebull Sanchiz, Claudio Pla Solé, José Gil Canes, Eduardo Antolino, Juan Vidal Pérea, Manuel Cid Cid i Manuel Caire.

²⁵D'acord amb Manel Eiximeno a *75 anys de vivències de La Lira Ampostina* (1992), Francesc Roig quan creu arribat el moment de crear una societat musical sol·licita dos reglaments de bandes de la Vall d'Uixò, d'on són alguns dels músics fundadors, i en retoca que signa el 26 de setembre de 1916.

Climent (Benicarló, saxofon) i Leopoldo Segarra (Vall d'Uixó, flauta), primer director de **La Unión Filharmònica**²⁶, *un buen hombre, por cierto* (memòries de Roig i Treig).

El Faro de juny de 1917 anuncia la primera actuació de la **banda del mestre Segarra** i *El Eco de la Comarca* del mes de juliol anuncia que per la festa dels 'Sants de la Pedra' acudiran a l'Exclusa '**las dos bandas de música de esta ciudad**'.

Annex 1. Bandes de música del territori de què és té notícia a través de fonts diverses durant el període 1830-1919

ANY	POBLACIÓ	NOM DE LA FORMACIÓ MUSICAL	DIRECTOR	OBSERVACIONS
1830	Benissanet	Banda del Cafè de Dalt	Josep Ripoll	
1834	Alcanar	Música del poble		Actes i festes destacades
1845	Alcanar	Banda		Ajut d'Isabel II
1840	Benicarló	Banda		
1850	Tivissa	Banda	Pere Ribera	
1857	Tarragona	Banda de Música Municipal		Juntament amb les bandes militars dels regiments Almansa i Luchana
1863	La Fatarella			
1863	Tarragona			
1870	Ulldecona	Banda	Adell	
1873	Tarragona	La Invencible		
1873	Tarragona	La Lira Tarraconense		
1877	Tivissa			
1878	Benicarló	La Lira		Abans anomenada 'La Primitiva'. Existien dos bandes més adscrites a diferents partits polítics.
1880	La Fatarella			
1880	El perelló	Banda	Capità Blanco	Actuava fora del Perello i amb d'altres formacions
1881	Ullecona	Banda de l'Hereu i Banda de Torres		
1886	Amposta	Música del pueblo		Acompanya un registre civil
1890	Tivenys	Banda		
1890	Móra d'Ebre	Banda del Carrer de la Palla		
1892	Amposta	Música	Antonio Febrer	Actuació a la Festa Major

²⁶ On s'integrarien elements pertanyents a les 'Unión Filarmónica' de la primera dècada del segle XX d'afinitat liberal, en contraposició a les idees més conservadores dels directius vinculats a La Lira Ampostina.

ANY	POBLACIÓ	NOM DE LA FORMACIÓ MUSICAL	DIRECTOR	OBSERVACIONS
1893	Amposta	Banda	Antonio Febrer	Actuació a la Festa Major
1894	Reus	Agrupació musical	Jacint Vergés	
1894	Miravet	Banda		
1894	Amposta	Unión Filarmónica		Actuació a la Festa Major
1894	Tortosa	Lira Dertosense		
1894	Tortosa	Unió Musical Santa Cecília	1895	Tortosa
1895	Amposta	Música de Amposta	Juan Colomé	Actuació a Festes de Sant Carles de la Ràpita
1899	Santa Bàrbara		Vicent Esbrí	
Finals de segle XIX	Ginestar			
Finals de segle XIX	La Palma d'Ebre	Dos bandes		
Inicis de segle XX	Riba-roja d'Ebre	Banda		
Inicis de segle XX	Móra la Nova	Banda de l'Ateneu/Lira Mora-Novense		
Inicis de segle XX	Móra la Nova	Banda de Bombilla de la Sociedad Porvenir Obrero		
Inicis de segle XX	Móra d'Ebre	Banda de Casa Pitxirri		
Inicis de segle XX	Flix	La Lira	Ramon Alabart Sabaté	
Inicis de segle XX	Benifallet	Banda	Trinitario Múrria	
Inicis de segle XX	Benifallet	Banda	Miquelet de Valeri	
Inicis de segle XX	Benissanet	Banda d'Espadilla	Batista Ripoll	
Inicis de segle XX	L'Ametlla de Mar	Societat Unió Ametllense		Ball i teatre
1900	Godall		Josep Albiol	
1900	Amposta	Unión Filarmónica		Presentacio un diumenge de novembre al Casino Ampostino
1904	Aldover	La Lira		
1904	Falset		Barceló / Puig	
1904	Miravet	Banda Nova o de l'Ateneu	Dirigida per un militar	Actuacions a Miravet
1904	La Sénia	Banda Armónica Ceniense		

ANY	POBLACIÓ	NOM DE LA FORMACIÓ MUSICAL	DIRECTOR	OBSERVACIONS
1907	Vinaròs	La Alianza		
1907	L'Ampolla		Marcel Miralles Pallarés	
1907	Roquetes	Lira Roquetense		
1908	Tortosa	Fusió de la Dertosense i la Santa Cecília		
1908	Tortosa	Banda de la Creu Roja		Formada per músics descontents de la fusió anterior
1909	Amposta	La Unió Filharmònica d'Amposta		
1910	Serra d'Almos	Banda del Centre		
1910	Xerta	Banda de Redó		
1910	Ginestar	Banda		
1910	Paüls	Lira Paulsense	Isidro Alcon	Es munta un bar on s'oferix música
1913	La Pobla de Massaluca	Banda		
1914	Música Vella i Música Nova	Bandes		
1916	Amposta	La Lira Ampostina	Francisco Roig i Treig	
1917	Amposta	La Unió Filharmònica	Leopoldo Segarra	
Abans de 1919	Benissanet	Banda Filharmònica dels Tomateos	Josep M. Font Margalef	
1919	La Fatarella	Banda	Vicent Pascual Cantavella	
1919	Rasquera	Banda Municipal		